

УДК 378

DOI 10.31651/2524-2660-2018-10-11-103-105

ТКАЧЕНКО Катерина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТОВО-СТРУКТУРОВІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ»

У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглянуто змістово-структурові аспекти поняття «комунікативні уміння» та «комунікація», класифікації комунікативних умінь та визначено види комунікативних умінь.

***Ключові слова:** спілкування, комунікація, комунікативні уміння, міжособистісні контакти, ключові компетентності.*

Постановка проблеми. Сучасна епоха вирізняється в історичному вимірі надзвичайно динамічним темпом розвитку, що призводить до інтенсивних соціально-економічних перетворень, оптимізує розроблення й упровадження модерних технологій у всі сфери суспільної діяльності. У зв'язку з цим соціум порушує перед майбутніми фахівцями нагальне завдання – опанування професійних знань, умінь і навичок, що дають змогу оперативно пристосовуватися до нестабільних економічних і соціокультурних умов. У руслі розбудови сучасного загальноєвропейського освітнього простору вкрай запотребуваним стає модернізація методик навчання, що слід упроваджувати у вищій освіті, зважаючи на прагнення та ресурсний потенціал громадян. Комунікативні процеси, інтенсифіковані гіпершвидким темпом сучасного життя, актуалізували проблему міжособистісних контактів, інтеграції окремої особистості в соціум.

Попри потужний науковий фонд, що фокусує увагу на феномені комунікативності, вітчизняна наука все ж потребує спеціальних студій, присвячених витлумаченню особливостей змістово-структурових аспектів поняття «комунікативні уміння».

Мета дослідження: на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглянути класифікації комунікативних умінь і визначити види комунікативних умінь.

Викладення основного матеріалу. Будь-яка мовленнєва діяльність спрямована на реалізацію певної функції: комунікативної (обмін інформацією й спілкування), емотивної (вираження настрою й почуттів мовця), апелятивної (вплив на слухача) чи волютативної (волевиявлення суб'єкта діяльності). Найважливіша з них – спілкування, вплив на адресата, до якого звертається мовець, адже основою людських взаємин є спілкування. Спілкування – це один із проявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками, почуттями, волевиявленнями з метою інформування. Для досягнення успіху в спілкуванні необхідно оволодіти «технікою» спілкування й застосування її у повсякденній практиці. Під «технікою» спілкування розуміють сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії. Що ж до визначення комунікації, то (від лат. communicatio – єдність, передача, з'єднання, повідомлення, пов'язаного з дієсловом лат. communico – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, похідним від лат. communis – спільний) – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами [1].

Різні науки, переважно гуманітарного профілю, визначали поняття комунікації по-різному. Так, представники психологічної науки визначають комунікацію, як смисловий аспект соціальної взаємодії, і наголошують, що основною функцією комунікації є досягнення соціальної спільності при збереженні індивідуальності її складових [2]. Також науковці дотримуються думки, розглядаючи комунікацію як одну із сторін процесу людського спілкування - поряд з інтерактивною, пов'язаною з взаємодією людей, і перцептивною, що виявляється через сприйняття і оцінку людьми один одного. На думку Л. Столяренко, комунікація виступає як взаємний процес

обміну інформацією, який веде до розуміння [3].

Щодо визначення «комунікації» в галузі філософії, то тут воно є доволі різноплановим. За трактуванням філософського словника, «комунікація» - це категорія філософії, що означає спілкування, за допомогою якого «Я» знаходить себе в іншому. У ширшому значенні, дане визначення розуміється як одна з основ людської життєдіяльності. Найбільш повно в цьому сенсі комунікація представлена в екзистенціалізмі К.Ясперса та в сучасному французькому персоналізмі, де комунікація розглядається як взаємозв'язок, що встановлюється свідомо. Засобом встановлення комунікації прибічники даної теорії (К.Ясперс, О.Больнов, Е.Мунье) вважали дискусію, в ході якої люди пересвідчуються, що їх роз'єднують загальноприйняті норми мислення та споріднює те, в чому вони різні та індивідуально неповторні [4]. С.Безклубенко в своєму навчальному посібнику «Теорія культури» стверджує досить однозначно: «Комунікація (від. лат. communicare – робити спільним, зв'язувати) – це спілкування». Щоправда, дає при цьому певне уточнення: «Цим словом також називаються і конкретні засоби та шляхи спілкування та його передумови – зв'язку» [5]. Одним з найдосконаліших засобів спілкування С.Безклубенко визнає мовлення як шлях передачі досвіду.

У комунікативістиці комунікація розуміється як соціально-культурна взаємодія людей, соціальних груп, організацій, держав, регіонів, що відбувається за допомогою інформаційного зв'язку [6].

У педагогіці термін «комунікація» застосовують для характеристики зв'язку між суб'єктами діяльності спілкування, позбавленої практичної (матеріальної) складової і виявляється в обміні інформацією в широкому сенсі: сюди може входити вербальна та невербальна інформація, обмін будь-якими знаковими системами і духовний обмін.

За використанням засобів розрізняють мовну комунікацію (письмову і усну), паралінгвістичну (жест, міміка, тембр і інші характеристики людського голосу), речовинно/матеріально-знакову (продукти матеріально-духовного виробництва). Існують різні підходи до визначення поняття «комунікація»

На думку Н. Волкової, поняття «спілкування» і «комунікація», через нез'ясованість значної кількості понять, не можна ототожнювати [7]. Звичайно, не можна не погодитися з даною думкою, яка фактично є ключовою у визначенні спілкування як такого.

Щоб якомога ширше оцінити вплив комунікації на розвиток суспільства вчені намагаються встановити її функції, виділити і вивчити окремі її аспекти. У характеристиці спілкування здебільшого виділяють три класи функцій: інформаційно-комунікативні, регулятивно-комунікативні і афективно комунікативні.

1. Інформаційно-комунікативних належать процес формування, передавання і прийняття інформації. Під час формування вирівнюються відмінності у вихідній інформованості людей, що вступають у спілкування. На етапі передаванню значень спілкування є інформуванням, інструктажем навчання.
2. Регулятивно-комунікативні безпосередньо пов'язані з регулюванням поведінки. При цьому регулюються не тільки власна поведінка, але й поведінка інших людей, відбувається взаємне узгодження дій.
3. Аспективно-комунікативні функції характеризують емоційну сферу людини. Весь колорит емоцій людей виникає і розвивається в умовах спілкування. Їх розвиток значною мірою обумовлює рівень професійної майстерності фахівця, яка ґрунтується з одного боку на спеціальних професійних знаннях та різнобічних фахових уміннях, а з іншого – на вмінні спілкуватися індивідуально чи колективно. Для успішного вирішення питань формування комунікативних умінь важливо мати точне уявлення про специфіку комунікативної діяльності студентів, особливості їх живого мовлення, вміння слухати, переконувати, здійснювати непідготовлену комунікацію, ініціювати спілкування та вміння самопрезентувати себе [8].

Висновки. Потреба у спілкуванні є первинною потребою людини. Саме завдяки спілкуванню відбувається згуртування людей, виробляються норми поведінки, узгоджують спільні дії, передається суспільно-історичний досвід. Принцип інтегрованості навчання чотирьом видам мовленнєвої діяльності підпорядковується принципу практичної реалізації формування комунікативних умінь. Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у пошуках шляхів

набуття та засвоєння професійно орієнтованих знань, умінь і навичок майбутніх учителів початкової школи.

Список використаної літератури та джерел

1. Іванова О.В. Комунікативні вміння студентів на заняттях із англійської мови професійного спрямування. URL:<http://journals.uran.ua/apppfo/article/view/55121/5135>
2. Иванов В.Ф. Аспекты массовой коммуникации. – К.: ЦВП. – 2009. – Ч.1: Информация и коммуникация. – С. 104-105
3. Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие / Л.Д.Столяренко. – Изд. 4-е. – Ростов над.: Феникс, 2007. – 507с.
4. Философский словарь / Под ред. И.Т.Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с
5. Безклубенко С.Д. Теорія культури: Навч. посібник. – К., 2002. – 323 с.
6. Курбан О.В. Соціальна комунікація в системі сучасного наукового знання / О.В. Курбан // Інформаційне суспільство.- 2009.- №10.- С.64-66
7. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія та методологія / Н. П. Волкова. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2006. – 86 с.
8. Тюрдьо О.І., Лосев М. Комунікативні уміння – запорука успіху у професійній діяльності. URL: http://rusnauka.com/ong/pedagogica/3_tjurd_o.doc.htm

References

1. Ivanova O.V. Communicative skills of students in English language classes of professional orientation. URL: <http://journals.uran.ua/apppfo/article/view/55121/51355>
2. Ivanov V.F. Aspects of mass communication. - K.: ЦВП. - 2009. - Part 1: Information and communication. - with. 104-105 p. (in Rus.).
3. Stolyarenko L.D. Psychology of management: a manual / L.D.Stolyarenko. - Izd. 4th - Rostov above: Phoenix, 2007. – 507p. (in Rus.).
4. Philosophical Dictionary / Ed. I.T.Frolova. - 5th ed. - Moscow: Politizdat, 1987. - 590 p. (in Rus.).
5. Bezklubenko S.D. Theory of culture: Teaching. manual. - K., 2002. - 323 p. (in Ukr.).
6. Kurban O.V. Social communication in the system of modern scientific knowledge / O.V. Kurban // Information Society. 2009.- No. 10.- P. 64-66 (in Ukr.).
7. Volkova N.P. Professional-pedagogical communication: theory and methodology / N. P. Volkova. - Dnipropetrovsk: RVD DNU, 2006. - 86 p. (in Ukr.).

Tkachenko K. Content-structure aspects of the concept «communication skills»

In article on the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, the content-structural aspects of the concept of “communicative skills” and “communication”, the classification of communicative skills and the types of communicative skills are defined.

Purpose: on the basis of analysis of psychological and pedagogical literature, to consider the classification of communicative skills and determine the types of communicative skills.

Methods. The study used the theoretical method of research.

Results. To succeed in solving the problems of forming communicative skills, it is important to have an accurate picture of the specifics of the communicative activity of students, the peculiarities of their live speech, the ability to listen, persuade, perform unread communication, initiate communication and the ability to self-represent themselves.

Conclusion. The need for communication is a primary human need, It is through communication that the rally of people takes place, norms of behavior are being made, the joint actions are coordinated, social and historical experience is transferred. The principle of integration of teaching four types of speech activity is subject to the principle of practical implementation of the formation of communicative skills. We look at the prospects for further research in finding ways to acquire and master the professionally-oriented knowledge, skills and skills of future primary school teachers.

*Одержано редакцією 10.09.2018
Прийнято до публікації 18.09.2018*